

Päätettävä tässä kokouksessa

10

**Sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle
STM:n Toimiva lastensuojelu -työryhmän loppuraportista ja
luonnoksesta lastensuojelun laatusuositukseksi**

HEL 2013-009652 T 05 02 00

Päätösehdotus

Sosiaali- ja terveyslautakunta päättäneen antaa kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon selvitysryhmän loppuraportista ja luonnoksesta lastensuojelun laatusuositukseksi:

"Toimiva lastensuojelu loppuraportti (STM 2013:19)

Selvitysryhmä katsoo, että toiminnan parantamista tarvitaan kaikilla tasoilla: asiakastyössä, koulutuksessa, toiminnan ohjauksessa ja kansallisessa johtamisessa. Puutteiden korjaamiseksi selvitysryhmä ehdottaa yhteensä 54 lastensuojelua kehittävää toimenpidettä.

Lastensuojelun toimintaympäristö on muuttunut viime vuosina. Asiakasmäärät ovat kasvaneet voimakkaasti erityisesti nuorten kohdalla. Vanhempien vakavat päihde- ja mielenterveysongelmat ovat edelleen yleistyneet.

Toimenpide-ehdotuksissa korostetaan viranomaisten välisen yhteistyön välttämättömyyttä ja jatkuvuutta koko lastensuojelun asiakkuuden ajan. Yhteistyössä tulee varmistaa laatu, rakenteet ja selkeä työn- ja vastuunjako. Ehdotus tietojen vaihdon ja salassapitoa koskevien säännösten yhtenäistämisestä, yksinkertaistamisesta ja selkeyttämisestä sekä valtakunnallisen koulutuksen järjestämisestä on kannatettava.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan näkemyksen mukaan lastensuojelulakia tulee muuttaa niin, että ilmoitusvelvolliset viranomaiset ja ammattihenkilöt ovat velvollisia tekemään ilmoituksen suoraan poliisille, jos on syytä epäillä että lapsi on joutunut henkeen tai terveyteen kohdistuneen rikoksen uhriksi. Nykyinen käytäntö, jossa ilmoitus tehdään lastensuojeluviranomaisten kautta muissa kuin seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvissä epäilyissä, ei ole tarkoituksenmukainen eikä lapsen edun mukainen.

Lasten ja vanhempien osallisuuden vahvistaminen on lastensuojelussa tärkeää. Helsingissä toimii useita lastensuojelun kokemusasiantuntijaryhmiä, joilla on ollut annettavaa lastensuojelun kehittämiseen. Työmuoto on vakiintunut ja laajeneva.

Kokemusasiantuntijaryhmien asettamisesta ja toiminnasta ei kuitenkaan tulisi määrätä laissa, sillä osallisuuden muodot muuttuvat ja ovat aina oman aikansa ilmiöitä.

Sosiaali- ja terveyslautakunta kannattaa selvitysryhmän ehdotusta nykyistä yhtenäisemmistä arviointimenetelmistä ja toimintamalleista lastensuojelutyön keskeisiin arviointivaiheisiin. Myös yhtenäisten palvelutarpeen arviointikriteereiden kokoaminen on kannatettavaa yhtenäisen toiminnan varmistamiseksi ja valtakunnallisesti vertailukelpoisten tietojen saamiseksi. Keskeisten rekisterinpitäjien yhteistyö ja tiedonkeruuta tukeva lainsäädäntö parantavat edellytyksiä vaikuttaville ja kustannustehokkaiden palveluille.

Lastensuojelutyöhön on jo pitkään ollut vaikeuksia saada päteviä sosiaalityöntekijöitä. Sosiaali- ja terveyslautakunta ei pidä tarkoituksenmukaisena entisestään lisätä muodollisia pätevyysvaatimuksia lastensuojelutyöhön, vaan katsoo että lastensuojelun erityisyys tulee huomioida jo sosiaalityön peruskoulutuksessa ja sen jälkeen työelämän täydennyskoulutuksessa. Työelämän aikana täydennyskoulutus lisää tarvittavaa osaamista ja sitouttaa työntekijöitä. Sosiaalityön yliopistollisia koulutuspaikkoja tulisi lisätä ja näin osaltaan varmistaa pätevän henkilöstön saatavuus lastensuojeluun.

Lastensuojelussa on joskus tilanteita, joissa pysyvä huostaanotto voisi olla vaihtoehto lapsen elämäntilanteen rauhoittamiseen. Vanhempien toistuvat hakemukset huostaanoton lopettamisesta ja nuoren paluusta kotiin vaikeuttavat lapsen elämää tilanteessa, jossa kotiin paluun vaihtoehtoa ei ole. Sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että pysyvä huostaanotto on kaiken kaikkiaan vaikea ja moniulotteinen asia, joka edellyttää laajaa keskustelua.

Helsingissä kaikille alle 25-vuotiaille nuorille on turvattu lastensuojelun asiakkuudesta riippumatta sosiaalityöntekijän ammatillinen tuki. Sosiaali- ja terveyslautakunta ei kannata jälkihuollon päättymisen ikärajan nostamista 21 vuodesta 25 vuoteen. Myös monilla muilla kuin lastensuojelun asiakkaana olleilla nuorilla on vaikeuksia itsenäisessä selviytymisessä ja tukea tulee kohdentaa tasapuolisesti kaikille apua tarvitseville. Mikäli jälkihuollon päättymisen ikärajaa lainsäädännössä nostetaan, tulee samalla varmistaa riittävät resurssit.

Selvitysryhmä esittää, että lasten ja perheiden palveluissa ja lastensuojelussa tavoitteeksi asetetaan lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen kokonaisuutena ja ehkäisevää työtä koskevat säännökset siirretään lastensuojelulaista peruspalveluja koskeviin lakeihin. Lastensuojelulaki korostaa kunnan velvollisuutta järjestää tukea ja erityistä tukea lapselle ja perheelle erityisesti peruspalveluissa

ja jo ennen kuin lapsi on lastensuojelun asiakkaana. Myös velvoite kehittää lasten ja perheiden palveluja ja lastensuojelua kokonaisuutena sisältyy lastensuojelulakiin. Sosiaali- ja terveyslautakunta ei näe tältä osin erityistä tarvetta muuttaa voimassa olevaa lastensuojelulakia, mutta esittää perheiden hyvinvoinnin edistämisen ja ehkäisevän työn velvoitteen sisällyttämistä myös lasten, nuorten ja perheiden peruspalveluja säätelevään lainsäädäntöön.

Sosiaali- ja terveyslautakunta ei näe Helsingissä oleva tarvetta siirtää erityisen vaativia lastensuojelun asiakkuuksia erityisvastuualueen tasolla toimivan moniammatillisen osaamiskeskuksen tehtäväksi. Sitä vastoin erityisvastuualueen tasolla toimiva lastensuojelun moniammatillinen osaamiskeskus, johon keskitetään lastensuojelutyön moniammatillista kehittämistä, koulutusta sekä hoito- ja kuntoutuspalveluita, on tutkimisen arvioinen ehdotus. Samalla se edellyttää olemassa olevien rakenteiden kriittistä tarkastelua (mm. sosiaalialan osaamiskeskustoiminta).

Selvitysryhmä esittää useita laki- ja asetusmuutoksia. Monet ehdotuksista liittyvät jo valmisteilla oleviin lakiesityksiin. Sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että kunnan tehtäviä ei tule lainsäädännöllä lisätä.

Lastensuojelun laatusuositukset (STM 2013:20)

Sosiaali- ja terveyslautakunta pitää luonnosta lastensuojelun laatusuosituksiksi kattavana lähtökohtana laadukkaan lastensuojelun toteutumiselle. Tärkeää on erityisesti toimiva yhteistyö kaupungin eri toimijoiden kesken. Yhdessä luodut rakenteet ja sopimukset sekä yhteisesti sovitut toimintatavat edistävät lapsen ja perheen edun parasta mahdollista toteutumista, kuten raportissa todetaan.

Laatusuositusluonnoksessa korostetaan kokemusta osallisuudesta ja aidosta yhteistyöstä sekä vastuuta huolehtia palvelujen ja tuen saannista.

Luonnos lastensuojelun laatusuosituksiksi nostaa keskeiseksi välittävän vuorovaikutuksen sekä lapsi- ja perhelähtöisyyden. Myös Helsingin sosiaali- ja terveysviraston hyväksymässä strategiassa korostetaan lapsen tapaamista erityisesti lapsen omassa elinympäristössä.

Selvitysryhmän alatyöryhmä esittää vaikuttavan lastensuojelutyön avaimina osallisuutta, lapselle vastuussa olevaa yhteistyötä, osaava työyhteisöä lastensuojelun perustana, riittävästi osaavia ammattilaisia, yhteistä palvelujärjestelmää ja moniulotteista arviointia.

Osallisuus

Laatusuositusluonnoksessa korostetaan, että osallisuuden edellytyksenä on lapsen ja lastensuojelun työntekijän välille syntyvä aito mahdollisuus jatkuvaan ja luottamukselliseen vuorovaikutussuhteeseen. Asiakasprosessin pilkkomista pidetään tästä näkökulmasta haitallisena.

Lastensuojelutehtävien hoito lain edellyttämällä tavalla on toteutettu Helsingissä niin, että lastensuojeluprosessi on jaettu vastuusosiaalityön kannalta eri osiin: lastensuojelutarpeen selvitys (sisältää lastensuojeluilmoitusten käsittelyn ja lastensuojelutarpeen selvitykset), avohuollon sosiaalityö ja sijoituksen aikainen sosiaalityö. Tähän työnjakoon on päädytty viime vuosien kehittämistyön tuloksena ja viimeiset työnjaon ja rakenteiden muutokset tehtiin uuden sosiaali- ja terveystieteiden aloittaessa 1.1.2013. Nykyisellä työnjaolla ja työn organisoinnilla taataan sekä osaaminen erityistä osaamista vaativassa lastensuojelutyössä että työn hallittavuus. Tehdyillä ratkaisilla halutaan varmistaa lastensuojelutyön laatu kaikissa asiakasprosessin vaiheissa.

Työntekijän vaihtuessa on tärkeää, että asiakkuus vaihdetaan saattaen, varmistetaan asiakkaan osallisuus ja oikea tiedonkulku. Asiakkaan tulee kokea, että hänen asiakasprosessinsa jatkuu, vaikka työntekijä vaihtuu. Työntekijän asiantuntemus on asiakkaan kannalta tärkein laatutekijä.

Toteutetun työnjaon seurauksena Helsingissä lastensuojeluilmoitusten ja lastensuojelutarpeen selvitysten käsittelyajat on saatu lain edellyttämälle tasolle. Lastensuojelutarpeen selvityksen valmistuttua asiakkuuksista päättyi 52 % vuonna 2012 (Kuusikko-selvityksen raporttiluonnos v. 2012). Laadukas ja asiantunteva lastensuojelutarpeen selvitys on osoittautunut usein riittäväksi tuen muodoksi lapsen ja perheen elämässä.

Lapselle vastuussa oleva yhteistyö

Laatusuosituksissa korostetaan lakisääteisen asiantuntijaryhmän merkitystä ja sen jokaisen jäsenen roolia lapsen asioissa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijällä tulee työssään olla mahdollisuus moniammatilliseen konsultaatioon hyvin matalalla kynnyksellä.

Lapsen avun ja tuen tarve ei poistu lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen, vaan viranomaisyhteistyön tulee tiivistyä. On välttämätöntä, että lastensuojeluilmoituksen tehnyt viranomainen saa tiedon lastensuojeluilmoituksen vastaanottamisesta. On tärkeää, että ilmoituksen tehnyt viranomainen osallistuu lastensuojelutarpeen selvittämiseen, koska ilmoittaja on tavannut lasta usein ja pitkään sekä tietää tämän elämäntilanteen.

Jokainen yhteistyötaho vastaa siitä, että lastensuojeluasiakkaat ja heidän vanhempansa saavat tarvitsemansa palvelut ja avun. Lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen tai hänen vanhempiensa tuen tarve tulee priorisoida kiireelliseksi kaikissa perus- ja erityispalveluissa.

Osaava työyhteisö lastensuojelun perustana

Lapsen tarvitsemat palvelut on tarkoituksenmukaista järjestää selvitysryhmän esityksen mukaisesti lapsen tarpeiden mukaisesti tilanteen korjaamiseen edellytettävän osaamisen mukaisesti porrastettuna; peruspalvelut, konsultoiva tuki peruspalvelun työntekijöille ja lastensuojelun tuottamat viimesijaiset, korjaavat palvelut.

Merkittävä asia on, miten hyvin lapset ja vanhemmat tulevat kohdatuiksi ja saavat tukea normaalissa toimintaympäristössään, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Lapset viettävät ison osan päivästä peruspalveluissa, joissa lapsen ongelmien havaitsemiseen on parhaat mahdollisuudet. Jos peruspalvelut toimivat hyvin, niin paine lastensuojeluun vähenee.

Luonnoksessa laatusuositukseksi esitetään, että viimesijaisessa, korjaavan lastensuojelun työyhteisössä on käytettävissä lastensuojelun sosiaalityön asiantuntijuuden lisäksi juridista, psykologista, psykiatrista ja pedagogista osaamista. Erityisesti juridiset kysymykset nousevat jatkuvasti esiin nykyisessä lastensuojelutyössä ja juridisen asiantuntemuksen turvaaminen on välttämätöntä. Helsingissä lastensuojelun työyhteisöissä korostuu sosiaalialan osaaminen, mutta myös muiden ammattiryhmien työskentelystä on hyviä kokemuksia. Lastensuojelussa on mahdollista muuttaa nykyistä tehtävärakennetta niin, että lastensuojelun työyhteisöihin, esimerkiksi lastensuojelun perhetyöhön, rekrytoidaan myös muiden alojen ammattilaisia, mikäli se arvioidaan tarkoituksenmukaiseksi..

Lastensuojelun asiakaskunta on muuttunut haastavammaksi ja siksi eri ammattiosaajien tukea ja palveluita on oltava joustavasti ja riittävässä määrin käytettävissä lastensuojelun avohuollon apuna lapsen ja vanhempien kuntoutumisprosessissa. Yhteistyömuotoja ja yhteistyötä on tarpeen lisätä erityisesti nuorten ja vanhempien päihdehuollon ja mielenterveyspalvelujen kanssa. Kiireellisten sijoitusten suurin syy oli Helsingissä tammikuusta kesäkuuhun 2013 nuorten ja vanhempien päihdeongelmat (26 %:lla ensisijainen syy). Lasten psyykkiset ongelmat olivat myös hyvin yleisiä (14 %:lla ensisijainen syy). Yhteistyö ja yhteinen kehittäminen lasten- ja nuorisopsykiatrian kanssa on myös jatkossa välttämätöntä, jotta lastensuojelu ei joudu paikkaamaan ja korvaamaan terveydenhuoltojärjestelmän puutteita.

Riittävästi osaavia ammattilaisia

Lasten tilanteiden arviointi, huostaanottojen ja päätösten sekä lausuntojen ja selvitysten valmistelu vie paljon resursseja sosiaalityössä. Kannatettava suositus on, että vähintään puolet lastensuojelun sosiaalityöntekijän työajasta kohdistuu välittömään asiakastyöhön, lapsen ja perheen kohtaamiseen ja vuorovaikutustyöhön.

Sosiaali- ja terveyslautakunta kannattaa suositusta, jonka mukaan lainsäädännössä ei määritellä sitovaa henkilöstömitoitusta lastensuojeluun. Asiakkaita tulee asiakastilanteen ja lapsen sekä perheen tuen tarpeen mukaisesti. Tuen tarve vaihtelee asiakasprosessin eri vaiheissa. Tuntimääräisesti ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista määritellä asiakasprosessiin käytettävää aikaa.

Terveysvaikutusten arviointi

Terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseksi toimivat peruspalvelut ovat keskeisessä asemassa. Perheiden hyvinvoinnin edistämisen ja ehkäisevän työn velvoitteen sisällyttämisellä lastensuojelulain lisäksi myös lasten, nuorten ja perheiden peruspalveluja säätelevään lainsäädäntöön voidaan olettaa olevan myönteisiä terveys- ja hyvinvointivaikutuksia."

Esittelijä

Kaupunginhallitus on pyytänyt sosiaali- ja terveyslautakunnalta 10.9.2013 mennessä lausuntoa peruspalveluministerin asettaman selvitysryhmän Toimiva lastensuojelu -loppuraportista 19.6.2013 (STM 2013:19) ja luonnoksesta laatusuosituksiksi (STM 2013:20), joka on tarkoitettu ohjaamaan lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelutyön tekemistä ja järjestämistä. Kaupunginhallitus on pyytänyt lausuntoa myös varhaiskasvatuslautakunnalta.

Esittelijä

virastopäällikkö
Matti Toivola

Lisätiedot

Sisko Lounatvuori, lastensuojelun johtaja, puhelin: 310 43851
sisko.lounatvuori(a)hel.fi
Pia Sutinen, osastopäällikkö, puhelin: 310 62401
pia.sutinen(a)hel.fi